

Oudercursussen

factsheet

N I Z W
December 2005

Wens: bij aangifte van een kind bij de burgerlijke stand krijgt de kersverse vader vouchers mee naar huis voor deelname aan oudercursussen.

Een puppocursus is vanzelfsprekend, nu een oudercursus nog.

Amerikaans onderzoek: trainingen waarin gedrag van ouders en kinderen centraal staat behoren tot de meer effectieve behandelmethoden.

Dat is het belangrijkste wat ik heb geleerd: nee is nee.

Enquête van de Nederlandse Gezinsraad: 93% van de ondervraagde ouders vindt het belangrijk bij de opvoeding ondersteund te worden.

Factsheet Oudercursussen
Informatie voor:

Professionals en vrijwilligers
– werkzaam op uitvoerings-,
beleids- of managementniveau
of in opleiding – die op zoek
zijn naar bondige informatie.

Expertisecentrum Opvoedings-
ondersteuning van NIZW Jeugd

Oudercursus als vorm van groepsgerichte opvoedingsondersteuning

Een oudercursus is een serie van ten minste drie tot tien bijeenkomsten voor ouders, met een vaste groep deelnemers. De bijeenkomsten kennen een vaste structuur met vooraf vastgestelde thema's. Het doel van de oudercursussen is dat ouders meer kennis en vaardigheden verwerven op het terrein van opvoeden. Zij ontmoeten andere ouders zodat zij elkaar kunnen ondersteunen. Oudercursussen zijn doorgaans gericht op ouders die vragen hebben over de opvoeding en op ouders met lichte opvoedingsproblemen. Oudercursussen hebben al een lange historie.

Nou juffrouw, ik heb heel wat geleerd. Als ik weer ranselen wil denk ik dikwijls eerst even aan u en kijk naar mijn grote hand.

Begin 1900 waren er in Nederland al moederkursussen

In de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw was er een opleving van oudergroepen die door uitwisseling van ervaring en het bevorderen van sociale steun aansloten bij de veronderstelde behoefte van ouders. Op dit moment is er sprake van een meer programmatische opzet met gedetailleerde draaiboeken, ontstaan vanuit het inzicht dat methodisch werken effectief is.

Groepsgerichte opvoedingsondersteuning van ouders biedt een aantal pluspunten:

- Ouders kunnen samen vaardigheden oefenen.
- Contacten opdoen doorbreekt het opvoedingsisollement van ouders.
- Ouders voelen zich minder alleen staan en ouders vinden steun en herkenning bij elkaar.
- In een groep kunnen ouders meer zelfvertrouwen krijgen. Bijvoorbeeld doordat zij merken dat zij andere ouders van tips kunnen voorzien.
- Ouders kunnen zich optrekken aan goede voorbeelden van andere ouders.
- De bundeling van (ervarings)kennis biedt ouders veel nieuwe inzichten.

Waarom oudercursussen?

Ouders krijgen anno 2005 tal van adviezen vanuit boeken, talkshows op televisie en internet. De veelheid van het aanbod staat in contrast met de overzichtelijke kleine wereld van vroeger. Om uit deze bronnen de goede informatie te destilleren is een hele opgave. Oudercursussen helpen ouders de juiste informatie te vinden en hun opvoedingsvaardigheden te versterken. Voor allochtone ouders helpen oudercursussen hun de weg te vinden in de culturele overeenkomsten en verschillen in opvattingen over opvoeding.

Soorten oudercursussen

Oudercursussen hebben soms een gedragsmatige aanpak, gebaseerd op de socialeleertheorie. Maar er zijn ook oudercursussen die gericht zijn op het uitwisselen van ervaringen of oudercursussen die tot doel hebben de communicatie met hun kinderen te versterken.

Er zijn oudercursussen die ingaan op alledaagse opvoedingsvragen (*Als ik even de kamer uit loop begint mijn zoontje te huilen. Is dat normaal?*), maar ook oudercursussen waarin zwaardere problemen worden besproken (*Mijn zoon van 12 jaar plast ieder nacht in bed. Hoe kan ik dat laten stoppen?*).

Overzicht van oudercursussen

Bron: Bakker, Blokland en Wijnen. *Samen delen* (2001)

De oudercursussen verschillen in doelgroep, theoretische achtergrond en inhoud en kunnen gericht zijn op:

Voorbeelden

opvoedingsvaardigheden	<i>Opvoeden & Zo</i> , <i>Gordoncursus</i> , <i>Praten met kinderen</i> of <i>Positief omgaan met kinderen</i>
een bepaalde ontwikkelingsfase	<i>Aanstaande oudercursus</i> , <i>Als je pas een baby hebt</i> , <i>Peuter-oudercursus</i> of <i>Beter omgaan met pubers</i>
een specifiek onderwerp of probleem	<i>Druktemakers</i> en andere cursussen over drukke kinderen, <i>Pesten hoort er niet bij</i> , de cursus <i>Taaltalent</i> over taal en tweetaligheid
ouderschap in een specifieke gezinssituatie	cursussen voor gescheiden ouders, eenoudergezinnen, ouders met een verstandelijke beperking of een gehandicapt kind
ouders met eenzelfde culturele achtergrond	de cursus <i>De band met uw kind</i> voor vaders van Marokkaanse en Turkse origine
zelfhulp cursussen	voor ouders met angstige kinderen en met drukke kinderen waarin ouders thuis aan een bepaalde klacht werken. Dit is met name een GGZ-aanbod

In oudercursussen worden verschillende werkvormen gebruikt, zoals rollenspelen, video's, groepsdiscussies, oefeningen, huiswerkopdrachten en korte lezingen.

Doelstelling oudercursussen

Over het algemeen is het doel van oudercursussen als volgt geformuleerd: Ouders competenten maken en hun zelfvertrouwen als opvoeder versterken door het verstrekken van kennis, het aanleren van vaardigheden en het bieden van steun.

Bij de keuze van draaiboeken (en bij de uitvoering) is het van belang aandacht te besteden aan de geformuleerde doelstellingen: sluiten die aan bij de werkwijzen, de beginsituatie van de deelnemers en hun verwachtingen? Doelen moeten niet te ambitieus worden geformuleerd om te voorkomen dat ze niet gehaald worden.

Voorbeelden

Doelstellingen op ouderniveau

- De pedagogische competentie en het zelfvertrouwen van ouders zijn toegenomen.
- Ouders hebben beter inzicht in wat zij van hun kind kunnen verwachten.
- Ouders zijn vaardiger in het omgaan met alledaagse opvoedingsmoeilijkheden.
- Ouders maken meer gebruik van positieve disciplineringsmethoden.
- De kwaliteit van de omgang tussen ouders en kinderen is verbeterd.
- Het sociaal netwerk van ouders is versterkt of uitgebreid.

Doelstellingen op kindniveau

- Het sociaal gedrag en het welbevinden van kinderen is toegenomen.
- Gedragsproblemen van kinderen zijn verminderd.

Andere vormen van groepsgerichte opvoedingsondersteuning

Andere groepsgerichte activiteiten op het gebied van opvoeding zijn ouderavonden, themabijeenkomsten en lotgenotencontact. Soms beschouwt men een serie themabijeenkomsten als een oudercursus, zoals de themabijeenkomsten voor allochtone ouders van de cursus *Opvoeden in beeld*. Onderlinge sociale steun is een doelstelling die vooropstaat bij lotgenotencontact, zoals bij de gespreksgroep voor ouders van te vroeg geboren baby's. In Vlaanderen kent men groepswork voor kansarme gezinnen. In Nederland heeft het consultatiebureau soms de vorm van een groepsconsultatiebureau; in dat geval hebben de bijeenkomsten wel wat weg van een oudercursus, waarin naast opvoeding ook de gezondheid en de zorg voor het jonge kind veel aandacht krijgen. Soms zijn ouderbijeenkomsten in bepaalde trajecten geïntegreerd, zoals bij het ontwikkelingsstimuleringsprogramma van *Opstap*.

Er zijn ook oudertrainingen die zich richten op de begeleiding van zwaardere opvoedings- en ontwikkelingsproblemen. Voorbeelden zijn *Remweg*, *Boefjes*, de *Hanen oudercursus* en *Kinderen met vieze broeken*. Deze trainingen zijn geïndiceerd en zullen geen open inschrijving hebben. De grens tussen cursussen en trainingen is soms vaag.

Verschillende mensen, verschillende behoeften

Aan bijna alle cursussen nemen beduidend meer moeders dan vaders deel. Soms worden cursussen specifiek aangeboden aan echtparen of zijn ze uitsluitend op vaders gericht, zoals *De band met uw kind* en cursussen in het vadercentrum in

Den Haag. Ook zijn er cursussen voor ouders die zelf moeilijk leren, zoals *Zo Opvoeden* (een bewerking van *Opvoeden: zó!*). Er is relatief veel aanbod voor allochtone ouders en voor ouders van kinderen van 0 tot 4 jaar.

Uit onderzoek blijkt dat de behoefte van ouders aan groepsbijeenkomsten beperkt is. In een recent onderzoek in 't Gooi gaf 5% van de ouders aan belangstelling te hebben voor deelname. Maar dit heeft ook te maken met het feit dat veel ouders denken dat een cursus voor mensen met problemen is. Als ouders naar de cursus komen is hun verwachting doorgaans tweeledig: informatie krijgen en praten met andere ouders. Uitvoerders van oudercursussen moeten rekening houden met verschillende culturele achtergronden en leerstijlen. Daarnaast zal de werving alleen succesvol zijn als de behoefte van de ouders overeenkomt met wat de oudercursus kan bieden. Overigens vinden ouders het achteraf vaak geen punt als niet geheel aan hun oorspronkelijke behoeften is voldaan. *Opvoeden: zó!* bijvoorbeeld leert voornamelijk opvoedingsvaardigheden aan, terwijl ouders aanvankelijk vooral komen om ervaringen uit te wisselen. Toch geven ouders achteraf meestal aan dat ze tevreden zijn.

Er is onvoldoende bekend over het verband tussen de motivatie van ouders om deel te nemen en de duur van het aanbod. Zijn ouders eenmaal binnen, dan willen ze vaak langer doorgaan. De laagdrempeligheid en de korte duur van inloopochtenden en eenmalige bijeenkomsten lijkt van positieve invloed op deelname.

De cursussen vinden bij voorkeur plaats op een voor ouders vertrouwde en goed bereikbare locatie, zoals de school, het buurthuis of het consultatiebureau. De werving voor de cursus verloopt via folders, affiches of advertenties in huis-aan-huisbladen. Maar ook via huisbezoeken van de wijkverpleegkundige, in een-op-eengesprekken op het consultatiebureau, via informele contacten op school en via mond-tot-mondreclame. In de toekomst zal ook internet een grotere rol gaan spelen. Kijk voor een voorbeeld van het aanbod in Amstelland en Meerlanden op www.loketopvoedcursussen.nl.

De aanbieders

Het slagen van een oudercursus staat of valt met de kwaliteit van de uitvoerders. De ene groepsleider is de andere niet. In het boek *Samen delen* (Bakker, Blokland en Wijnen 2001) staan profielen en gedragsstijlen van groepsbegeleiders in de praktijk beschreven, bijvoorbeeld op onderwijskundig, voorlichtend en sociaal steunend gebied.

De belangrijkste aanbieders van oudercursussen zijn de thuiszorg en de GGD-en. De Bureaus Jeugdzorg stoten de oudercursussen af in het kader van de nieuwe Wet op de jeugdzorg.

Andere organisaties die oudercursussen geven zijn: opvoedbureaus, scholen, maatschappelijk werk, GGZ-instellingen, MEE, welzijnswerk, zelfstandig pedagogen, migranten(zelf)organisaties, Humanitas en de Stichting Nederlandse Effectiviteits Trainingen (NET), die de Gordon cursus aanbiedt.

Provinciale ondersteuningsinstellingen trainen meestal de professionals in train-de-trainers-bijeenkomsten.

Beleid en wetgeving

Oudercurssussen zijn zelden onderwerp van beleid en wetgeving geweest. Wel is het bieden van opvoed- en opgroei-ondersteuning sinds de invoering van de Wet op de jeugdzorg een gemeentelijke taak, die op verschillende manieren wordt ingevuld. Het gaat hierbij om de volgende functies: informatie en voorlichting, signalering, licht pedagogische hulp, toeleiding naar en coördinatie van zorg. Wat betreft de functies informatie en voorlichting en licht pedagogische hulp kunnen oudercurssussen op gemeentelijk niveau worden ingezet. In de jeugdgezondheidszorg is de discussie gaande in hoeverre opvoedingsondersteuning – en daarmee ook oudercurssussen – tot het uniforme dan

wel maatwerkdeel van het Basistakenpakket behoort. Een landelijk dekkend aanbod van oudercurssussen ontbreekt anno 2005 in Nederland.

Debat verplichte oudercursus

In het *Verdrag van de Rechten van het Kind* staat dat ieder kind recht heeft op opvoeding. Ouders hebben de wettelijke verplichting kinderen een verantwoorde opvoeding te geven. In de media komt herhaaldelijk de volgende stelling naar voren: *Als ouders hun opvoedtaak niet vervullen, moet de overheid kunnen ingrijpen in het belang van het kind en ouders verplichten een opvoedcursus te volgen.* Er zijn twee opinies te onderscheiden: je moet ervan uitgaan dat ouders het goed willen doen en dat een oudercursus een vanzelfsprekende zaak is. En: je moet ouders verplicht naar een cursus sturen omdat er anders van alles fout kan gaan in de opvoeding.

Cijfers en registratie

Hoeveel oudercursussen worden er in Nederland gegeven en hoeveel ouders worden hier jaarlijks mee bereikt? Antwoorden op deze vragen zijn niet te geven, omdat er op gemeentelijk niveau nauwelijks gegevens over deelname aan oudercursussen worden gebundeld. Hierdoor is het ook moeilijk een regionaal, laat staan een landelijk beeld te krijgen. Bundeling is voor gemeenten ook lastig, omdat de meeste aanbieders op hun eigen manier registreren. Slechts vijf regio's of plaatsen registreerden in de periode 2001-2003 oudercursussen in ROTS, een systeem speciaal ontwikkeld voor de registratie van opvoedingsondersteuning. Deze cijfers vormen uiteraard slechts een fractie van wat er in Nederland is aan aanbod van oudercursussen. Echter: nu het faciliteren van opvoedingsondersteuning een taak van gemeenten wordt en daarmee de kosten voor hun rekening gaan komen, zullen zij logischerwijs steeds vaker registratiegegevens eisen om op basis daarvan resultaatafspraken te kunnen maken. Impressies of ad-hoccijfers zullen niet meer voldoen; per jaar zullen gemeenten willen bekijken of er is geleverd wat is afgesproken. Een gemeentelijk verzamelpunt waar alle gegevens worden gebundeld is daarbij geen overbodige luxe. Registreren is overigens niet alleen belangrijk voor de gemeenten maar ook een middel om de kwaliteit in de gaten te houden. Door registratie wordt duidelijk of het aanbod voldoende is gestemd op de behoefte van ouders en waar eventueel overlap en witte vlekken in het aanbod zitten.

Onderzoek

Omdat er nauwelijks wetenschappelijk onderzoek is gedaan zijn er weinig oudercursussen die aan het criterium 'bewezen effectief' voldoen. De toename in het aanbod van oudercursussen heeft niet geleid tot een toename in effectonderzoek. Evenmin is de kwaliteit van het effectonderzoek voldoende, constateert Cuijpers (2001) in een reviewstudie. Wel is hier en daar goed evaluatieonderzoek gedaan. Dat leidt tot kwaliteitsverbetering, zoals bij de oudercursus *Beter omgaan met pubers*, waarvan de evaluatie door het SCO-Kohnstamm Instituut forse bijstellingen tot gevolg had.

Uit veel evaluatieonderzoeken van oudercursussen, die over de hele linie positieve resultaten opleveren, komt als resultaat naar voren dat ouders:

- bevestigd zijn in hun rol als ouder;
- vooral steun hadden aan de uitwisseling van ervaringen met andere ouders;
- hun gedrag misschien niet veranderen, maar wel aangeven dat hun gevoel van competentie is toegenomen (wat niet hetzelfde is als een meetbare toename van competentie).

Een voorbeeld van het ontwikkelen van een oudertraining en het gelijktijdig onderzoeken op effectiviteit is de *Parent Management Training Oregon model (PMTO)* en *Triple P* die de komende jaren in Nederland worden ontwikkeld.

NIZW Jeugd werkt aan een overzicht van effectief gebleken interventies.

Zie: www.jeugdinterventies.nl.

Voorbeelden van onderzoek

Oudercursus	Onderzoekers	Resultaat
<i>Praten met kinderen</i> Gericht op het verbeteren van de communicatie tussen ouders en kind	Van As en Janssens 2000	Positieve effecten van de cursus zijn gevonden in de communicatie tussen moeder en kind, maar niet in de communicatie tussen vader en kind. Dit effect deed zich met name voor bij de eerste stap van het probleemoplossingmodel dat was gericht op het bespreken van het conflict. Ook bij de kinderen bleek de cursus effect te hebben. Kinderen van ouders die de cursus hadden gevolgd bleken na afloop positiever tegen hun moeders te praten.
<i>Gordoncursus</i> (25 jaar in Nederland), gebaseerd op de Amerikaanse <i>Parent Effectiveness Training (PET)</i>	Klein Poelhuis, Van IJzerdoorn en Juffer 2000	De cursus heeft invloed op de opvoedingsattitude van ouders en een relatief zwak effect op het opvoedingsgedrag van ouders en het gedrag van het kind.
<i>Opvoeden: Zó!</i> Aanleren van opvoedingsvaardigheden zoals positief reageren, kinderen gewenst gedrag laten zien en het stellen van grenzen bij ongewenst gedrag	<ul style="list-style-type: none"> • In het buitenland onderzocht • Van der Most van Spijk en Hopstaken 1998 	<ul style="list-style-type: none"> • De oorspronkelijke <i>WINNING</i> oudercursus in de Verenigde Staten liet duidelijk meetbare effecten zien in het opvoedingsgedrag van ouders. • Evaluatieonderzoek in Nederland: 'Ouders die de cursus volgden zeggen dat de omgang met hun kind is verbeterd en dat zij de opvoedings situatie beter aankunnen.' Zowel autochtone als allochtone ouders voelen zich door de cursus gesteund in hun rol als opvoeder. • Effectonderzoek naar <i>Opvoeden: Zó!</i> in ons land is in voorbereiding.
<i>Peuter in Zicht oudercursus</i>	Evaluatieonderzoek Veen en Oud 2005	De deelnemers geven aan zich gesteund te voelen. Onderzoek naar het bereik en effect van het aanbod is nog niet uitgevoerd in Nederland.
<i>Oudercursussen in het algemeen</i>	Amerikaans en Engels onderzoek, Lloyd 1999	Na het volgen van een oudercursus zijn de positieve veranderingen in de houding van ouders en het gedrag van kinderen duidelijk meetbaar. Er is een relatie aangetoond tussen toegenomen zelfvertrouwen en gevoel van eigenwaarde bij ouders en een toename van het gevoel van de eigenwaarde bij kinderen.
<i>Doerakken</i> Voor ouders van drukke peuters <i>Boefjes</i> Voor ouders van drukke basisschoolkinderen en jongeren	Katholieke Universiteit Brabant	Door de cursussen neemt de belasting van ouders af en neemt ook het drukke / ADHD-gedrag van het kind af. Ouders ervaren de cursus als zinvol, leert de tevredenheidsmeting.

Wat zijn de werkzame bestanddelen van oudercursussen?

Niet duidelijk is wat het succes van een oudercursus bepaalt. Is het de informatie die ouders krijgen of de steun van andere ouders, of zijn het de oefeningen die zij doen of het enthousiasme en de deskundigheid van de cursusleider? Als een oudercursus geen verbetering brengt voor de ouders is de vraag nog onbeantwoord of dit te maken heeft met het gevolgde programma, de ernst van de gedragsproblemen of met bepaalde kenmerken van de ouder zelf. Ook zijn nog nauwelijks uitspraken te doen over welk programma bij uitstek geschikt is voor welke groep ouders. Evenmin is duidelijk waaraan drop-outverschijnselen zijn toe te schrijven: problemen bij de ouders, overbelasting, de sociale of materiële context van de cursus of de kwaliteit van het programma.

Buitenlands onderzoek beschrijft een aantal werkzame bestanddelen voor oudercursussen. De oudercursus is gebaseerd op of gaat uit van:

- een gedragsmatige aanpak;
- het verbeteren van de communicatie in het gezin en de ouder-kindrelatie;
- een interactief model van kennisoverdracht, vaardigheden oefenen om het vertrouwen van ouders in de eigen competentie te verbeteren;
- programma's met meerdere bijeenkomsten en een intensieve aanpak;
- de betrokkenheid van beide ouders;
- een multimodale aanpak waarbij de cursus voor ouders gecombineerd wordt met een trainingsprogramma voor kinderen en eventueel ook voor leerkrachten.
- oefeningen en opdrachten om het opvoedingsgedrag van ouders te beïnvloeden. Het oefenen in de thuissituatie is een 'must', wil de cursus effectief zijn. De aanpak met video's en rollenspelen werkt goed;
- goed bereikbare locaties dicht bij huis, zoals wijkcentra of scholen.

Wanneer werken oudercursussen soms niet?

Oudercursussen werken niet voor iedereen. Bij één derde van de cursussen melden ouders na afloop geen verbetering in hun situatie.

- Voor veel ouders is het moeilijk om met vreemden over de opvoeding van hun kinderen te praten. Opvoeden wordt vaak als een privé-onderwerp gezien. Vooral als het niet goed gaat thuis praat je daar niet zo gauw over met andere mensen: *Je hangt de vuile was niet buiten*. Zeker als het over jonge kinderen gaat heerst er het idee dat je dat toch zelf moeten kunnen oplossen. Dat is dan de reden dat ouders niet komen.

- Groepsgerichte opvoedingsondersteuning leent zich niet altijd voor individuele opvoedingsproblemen. Een probleem als: *Ik maak me echt zorgen, mijn kind eet zo slecht, ik ben bang dat het straks ziek wordt*, vraagt om een serieus luisterend oor, waarbij ouders in de gelegenheid worden gesteld over hun vragen en zorgen te praten.

De toekomst

Oudercursussen verdienen een plaats in het structurele aanbod van opvoedingsondersteuning op lokaal niveau. Daar lijkt iedereen het over eens. De tijd lijkt rijp voor standaardisering, een goede marketing en een gebruiksvriendelijk aanbod.

Er is er veel te winnen aan kwaliteit door meer scholing en deskundigheidsbevordering. In en tussen de sectoren jeugdgezondheidszorg, jeugdwelzijnswerk en jeugdzorg is een samenhangend, goed toegankelijk en beter bereikbaar aanbod gewenst van effectieve oudercursussen.

Daarnaast is het nodig dat er voldoende en gedegen wetenschappelijk onderzoek naar de effecten en de kwaliteit van opvoedingsondersteuning – en dus ook van de oudercursussen – wordt gestart. Een meerjarig onderzoeksprogramma is onontbeerlijk.

In de toekomst zouden ouders gebruik moeten kunnen maken van een pakket van samenhangende oudercursussen specifiek voor iedere leeftijdsfase: baby, peuter, schoolkind en puber.

Groeit Nederland in de toekomst naar een Zweeds model waar oudercursussen voor zowel vaders als moeders net zo normaal zijn als boodschappen doen bij de supermarkt? De tijd zal het leren.

Literatuur

Meer informatie over oudercursussen vindt u in de volgende publicaties. Voor uitgebreide literatuurverwijzingen zie www.opvoedingsondersteuning.info.

As, N. en J. Janssens

Praten met kinderen. Preventie van binnenuit. Assen: Van Gorcum, 2000

Bakker, I., G. Blokland en H. Wijnen

Samen delen. Opvoedingsondersteuning in groepen. Utrecht: NIZW, 2001

Campbell, D. *Group parent education. Promoting parent learning and support*. Londen: Sage, 2004

Ince, D., M. Beumer, H. Jonkman, M. Vergeer

Veelbelovend en effectief. Overzicht van preventieve projecten en programma's in de domeinen gezin, school, jeugd, wijk; 2^e herziene editie CtC Gids. Utrecht: NIZW, 2004

Klein Poelhuis, C., R. IJzendoorn en F. Juffer

Het effect van het Gordon Ouderprogramma, de 'Parent Effectiveness Training': een meta-analyse. *Pedagogiek*, jrg. 20, nr. 3, p. 213-226, 2000

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Opvoed- en opgroeiondersteuning; de rol van de gemeente in het licht van de Wet op de jeugdzorg. Den Haag: Ministerie van VWS, 2004

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Opvoed- en opgroeiondersteuning; de rol van de gemeente in het licht van de Wet op de jeugdzorg. Ministerie van VWS, Den Haag, 2004

Moran, P., D. Ghate en A. van der Merwe

Waht works in parenting support? A review of the international evidence. Londen/Nottingham: Department of Education and Skills (Research report RR574), 2004

Nys, K. en L. Vandemeulebroecke

Empowerment: een weg naar respectvol opvoeden: evaluatie van groepswork met kansarme moeders. *Tijdschrift over Kindermishandeling*, jrg. 18, nr. 1 (maart), p. 9-12, 2004

Oud, W. en A. Veen

Evaluatie van een oudercursus voor ouders van peuters. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, 2005

Oud, W. en A. Veen

Beter omgaan met pubers. Een cursusevaluatie. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, 1999

Prinsen, B. en B. Ridderhof-Bom

Steun aan ouders rondom de geboorte en het opgroeien van hun eerste kind. De stand van zaken en aanbevelingen voor standaardisering, onderzoek en implementatie van (aanstaande) oudercursussen. Utrecht/Rotterdam: NIZW/GGD, 2005

Steketee, S.

Een evaluatie-onderzoek naar cursussen voor ouders met overbeweeglijke kinderen. Tilburg: Katholieke Universiteit Brabant, 1999

Adressen en websites

Informatie over oudercursussen kunt u krijgen bij de jeugdgezondheidszorg (Thuiszorg of GGD; zie ook www.jeugdgezondheidszorg.org of www.ggd.nl), bij de Bureaus Jeugdzorg, het Opvoedbureau of het Opvoedsteunpunt.

Voor eenmalige ouderbijeenkomsten kunt u terecht op de website van de Landelijke Vereniging voor Opvoedingsondersteuning en Pedagogische Preventie, www.LOOPP.nl.

Voor adressen in uw regio kunt u kijken op www.opvoedingsondersteuning.info of bellen of mailen naar:

Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning NIZW Jeugd

Postbus 19152

3501 DD Utrecht

Telefoon (030) 230 65 61

E-mail opvoedingsondersteuning@nizw.nl

Van deze factsheet staat een pdf-uitgave op www.opvoedingsondersteuning.info. Factsheets die eerder zijn verschenen in deze reeks: *Parenting support in the Netherlands*, *Opvoedingsondersteuning in de jeugdgezondheidszorg*, *Moeders Informeren Moeders*.

© 2005 Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn / NIZW

Deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Foto pagina 10: Mark Lamers

Redactie: Bert Prinsen, Ingrid Ligtermoet, Christa Stigter, Geraldien Blokland, Henk Dries en Mieke Vergeer